

Слинове дерево

Еллен Марі Вайсман

ОЗНАЙОМЧИЙ ФРАГМЕНТ

Переклад — Ольга Тільна

© Видавничий дім «Фабула». Усі права застережено.

Фрагмент надано для ознайомлення. Повна книжка — nashaknyga.com.ua

Глава 1

Німеччина

Для сімнадцятирічної Крістін Бельц війна почалася неочікуваним запрошенням на святкову вечірку Баурманів. Того чудового осіннього дня 1938-го ро-ку неможливо було уявити майбутні жажіття. Кришталеве чисте повітря було напоєне ароматами червоних яблук, що звисали з гілок у садках на схилах довкруг долини ріки Кохер. Сонце сяяло в блакитному вересневому небі, підбитому пухнастими бавовняними хмарками, що кидали рухомі тіні на сільську місцевість. Між горбів було тихо, якщо не зважати на лайливих сойок і непосидючих білок, які збирали насіння й горіхи в передчутті прийдешньої зими. Дров'яний дим і густий дух моху змішалися із запахом елю, створюючи неповторний земляний аромат, яким, попри осінню прохолоду, був густо напоєний ранок.

Того року випадало мало дощів, і вкриті опалим листям стежки були сухими, що дозволяло Крістін бігти скелястою кручею, не боячись послизнутись. Проте дівчина подала руку Ісааку Баурману, щоб той допоміг їй зійти з укритої лишайником брили, і намагаючись угадати, що б він подумав, якби знав, скільки часу вона провела в лісі. За інших обставин дівчина б зістрибнула із Чортової скелі, немов була безсмертною, із зігнутими колінами, по-білячому приземлилася б на підстилку із соснової глиці, що товстим шаром вкривала м'яку землю. Але цього разу Крістін не стрибала, бо не хотіла, щоб він подумав, ніби вона — неоковирна пацанка, позбавлена шику, манер і грації. Гірше, дівчина не хотіла, щоб він подумав, ніби вона вважає легенду про камінь — мовляв, кількох хлопчаків, які прогулювали церковну службу, було вбито на ньому блискавкою — звичайною страшилкою. Він розсміявся, почувши її, але потім, коли вони досягли скель і самої розщелини та

почали спускатися її прадавнім схилом, вона пожалкувала, що розказала цю дурнувату дитячу казочку.

— Як ти дізнався, де я живу? — спитала Крістін.— Маю на увазі, як ти знайшов?

— Я відшукав у батьковому столі твої платіжні дані й дізнався адресу,— відповів він.— Сподіваюся, ти не проти, що я напросився на цю прогулянку?

Вона пришвидшила ходу, щоб він не побачив усмішки.

— Усе нормально.

Усе було більш ніж нормально. Це означало, що ті відчуття, які непокоїли дівчину за його відсутності, зникли. Принаймні зараз. Щойно прокинувшись того ранку, вона почала рахувати години до моменту, коли вже можна буде піти на роботу до його будинку. Після сніданку, що складався з теплого козячого молока з куснем чорного хліба, намазаного сливовим варенням, Крістін поробила всю хатню роботу й намагалася почитати, та нічого не вийшло. Вона не могла всідіти вдома жодної хвилини. І, щоб постійно не дивитися на годинник, вирішила піти між пагорбів пошукати едельвейсів або альпійських троянд, аби прикрасити ними святковий стіл на річниці весілля бабусі й дідуся.

— Але що подумали б твої батьки, якби взнали, де ти був? — запитала дівчина.

— Нічого не подумали б.

Він обігнав Крістін і пішов спиною вперед, роблячи вигляд, що вона от-от наступить йому на пальці, і відстрибуючи в останній момент, аби цього не трапилося. Він реготав, а вона всміхалася, зачарована бешкетним виразом його обличчя.

Дівчина знала, що Ісаак присвячував години читанню та навчанню, він, напевно, міг би назвати латинські назви суніці та горішника, що росли на трав'янистих схилах. Більше, ніж імовірно, що й міг визначити підвид пролітаючої пташки чи будь-якого звіра,

тільки подивившись на його слід у м'якому ґрунті. Та його знання прийшли з картинок у книжках, а її — з багаторічних спостережень і народних переказів. Усе дитинство вона провела в дослідженні лісів і пагорбів навколо рідного Гессенталя. Вона знала тут усі потайні стежки та прадавні дерева, усі печери та струмки. Збирання їстівних грибів, яке починалося як обов'язок малої дитини, коли батько терпляче навчав їх розрізняти, швидко стало для Крістін улюбленою справою. Вона любила втекти з містечка, щоб пройтися межі полів, перетнути залізничні рейки й прямувати залишеною возами колією, аж доки та перетвориться на вузьку лісову стежку. Це був час для самої себе, час, коли випростовувалися думки.

Вона не рахувала, скільки разів лазила по захованих у самому серці лісу руїнах собору, збудованого ще в тринадцятому столітті, як часто снила наяву, умостившись у трав'яному затишку поміж трьох його древніх стін. Позбавлені опертя плити давно пообвалювалися, і вікна собору тепер світили порожнечою, слугуючи цегляними рамками вічно-зеленим рослинам, вицвілим небесам або зорям, які мерехтять у непевному світлі місяця-молодика. Але вона часто ставала на місці, де, як уважала, мусив бути віттар, намагаючись уявити життя тих, хто молився, вінчався, плакав під високими арками собору: лицарів у блискучих обладунках, довгобородих священників, баронес у діамантах і їхніх фрейлін, які тулилися позаду.

Найбільше Крістін любила піднятися на вершину горба й зустріти там перші промені літнього сонця, коли роса піднімає дух ґрунту над землею і напоює хвойним ароматом уранішнє повітря. Їй також дуже подобався перший, сповнений особливої тиші день зими, коли світ ніби занурювався в дрімоту, а свіжий сніг мов би присипав цукром спустілі жовті пшеничні поля та сірі голі гілки дерев. Дівчина почувалася як удома далеко в лісі, під високими

розлогими ялинами, куди сонцю лише зрідка вдавалося пробитись, а Ісаак належав до гамірної кам'яниці на протилежному кінці містечка, де обабіч кутих воріт ростуть рівнесько підстрижені кущі, а високі двері під старовинними арками охороняють статую середньовічних горгулій або святих.

— Ну, гаразд,— сказала вона,— а що подумає Луїза Фрайберг, дізнавшись, що ти був тут зі мною?

— Не маю гадки, про що вона подумає,— відповів він, стаючи поруч.— І мені все одно.

Якби Крістін знала, що хлопець зранку з'явиться перед її будинком на Шеллергассе-штрассе, мовчки чекаючи на цегляних сходах, доки вона впорається з великим саморобним залізним засувом на входних дверях, то одягла б своє вихідне пальто, а не цей потертий вовняний плащик, що некрасиво звисав до литок. Різдвяний подарунок любої бабусі, він був цубким і теплим, але його нестерпний колір і протерті до дірок кишені не могли приховати того, що в попередньому житті він, імовірно, був каретним покривалом.

І зараз, ведучи Ісаака крізь ліс, спускаючись із пагорба дорогою до яблуневих і грушевих садків, вона не відривала пальців від гудзиків, аби поли плаща випадково не розійшлися й не показали блаженької, запряної одежини, що була під ним. Рукава її ще дитячого платтячка були закороткими, погано підшитий поділ — зависоким, розстебнута пазуха — затісною і весь фасон матроски — занадто дитячим. Її сірі панчохи, що підв'язками пристібалися прямо до спідньої сорочки, були всі в зачіпках і ковтунцях від численних доторків до кущів і кори дерев. Але вона постійно ходила до лісу в цьому одязі, бо завжди була тут сама. У цьому вбранні можна не боятися, що щось порветься чи забрудниться, коли вона опуститься на коліна, зрізаючи гриби з-під просякнутої вогкістю папороті, чи повзатиме в багнюці, визбируючи букові

горішки для домашньої олії.

Як і в решті родини, майже весь одяг Крістін був пошитий зі старих бавовняних простирадл або домотканої тканини. І доки вона не почала працювати в Баурманів, над цим не замислювалася. Більшість дівчат і жінок у їхньому селі одягалися так само: у поношені сукні чи спідниці, накрохмалені фартухи, високо зашнуровані черевики. Але тепер, щодня обідньої пори йдучи на роботу до Ісаакового будинку, дівчина вбиралася в одну зі своїх вихідних суконь. То були найкращі її речі, виміняні на яйця й козяче молоко в місцевій крамниці.

Це засмучувало матусю. Мати Крістін звали Розою, вона день-у-день працювала на Баурманів от уже десять років. У тих сукнях слід ходити до церкви, а не мити посуд, прати білизну чи полірувати срібло. Але Крістін усе одно їх носила, ігноруючи важкий погляд мамці, коли вони зустрічалися на облицьованій бежевими кахлями кухні Баурманів. Іноді дівчина позичала сукню у своєї найкращої подруги Каті, обіцяючи повернути її незаплямованою. Збираючись на роботу, вона завжди ретельно зачісувалась і запліталася, слідкуючи, щоб біляві коси були рівними й однакової довжини. Та цього ранку, коли Ісаак заскочив її своєю появою, волосся Крістін теліпалося за спиною далеко не ідеальною косою.

Вона відчула полегкість, побачивши на Ісаакові коричневі штани на підтяжках і блакитну фланелеву сорочку — одяг, у якому він зазвичай косив траву чи рубав дрова, а не випрасувані чорні брюки зі сніжно-білою сорочкою та синьою камізелькою, що їх він одягав до університету. Попри те, що Баурмани були однією з останніх заможних родин у містечку, батько Ісаака вважав, що діти мусять розуміти важливість фізичної праці, і регулярно звальював на сина та меншу дочку, Габрієллу, якісь хатні обов'язки.

— Я знаю, що подумали б твої батьки,— сказала Крістін, не відриваючи очей від червонуватого суглинка стежки.

Вони вже майже вибралися з темної лісової гущавини і зараз проходили поміж поріділих дерев і високих кущів, торуючи шлях до порослого травною краю найвищого з яблуневих садків. Шестеро білих овечок, які паслись на узліссі, одночасно підвели свої зарослі вовною голови на Ісаака та Крістін. Дівчина зупинилась і підняла руку, показуючи хлопцеві, щоб він стояв тихо. Вівці якийсь час вилупляли на них очі, та потім повернулися до поїдання трави. Задоволена тим, що худоба не збирається розбігатися, Крістін опустила руку й рушила вперед, але Ісаак схопив її і відштовхнув назад.

Він мав понад шість футів зросту, широкі плечі та м'язисті руки — велет у порівнянні з її тендітною статуєю. І тепер, коли вони застигли лицем до лиця, вона не змогла не спекти раків, дивлячись знизу в його каштанові очі. Дівчина пам'яттю серця впізнавала ці риси: хвилі чорного волосся, що спадало на лоба, монументальну щелепу, гладеньку шкіру смаглявої шиї...

— І як ти знаєш, що подумали б мої батьки? — спитав він насмішкувато.— Моя мати що, виклала тобі свої думки за чашечкою кави з тортом?

— Nein{1},— вигукнула Крістін, сміючись,— твоя мати не запрошувала мене на каву.

Ісаакова мати Ніна була чесною і щедрою господинею, що принагідно обдаровувала родину Крістін то тістечками безе, то яблучним штруделем, то ягідним або сливовим пирогом. Спочатку мамця намагалася відмовлятися від тих дарунків, але безрезультатно. Ніна тільки хитала головою й казала, що почуватиметься краще, коли мамця, якій не так у житті таланить, прийме ті дрібниці. Бауермани пили справжню каву, а не цикорій, як Бельци, і Ніна подеколи передавала їм через Крістін із фунт тієї

смакоти. Але до чеснот фрау Баурман не належало розпивання кави зі служницею.

— Мама каже, проміж вас із Луїзою уже все домовлено,— сказала Крістін, спантеличена відчуттям сили й тепла його широкої долоні.

Вона вирвала свою руку з його руки і пішла вперед, а серце калатало.

— Нічого ще не домовлено,— відповів він, рушаючи за дівчиною.— І мені байдуже, хто що подумає. Окрім того, я гадав, ти знаєш, що Луїза від'їжджає до Сорбонни.

— Але ж вона повернеться, чи не так? Мама розказувала мені, як фрау Баурман наказувала: «Дістаньте найкраще срібло, Розо, сьогодні Луїза з родиною прийде до нас обідати», і буквально минулого тижня: «У Луїзи день народження, тож придбайте, будь ласка, найкращі оселедці для її улюбленого Matjesheringe{2} у вершковому соусі. І влаштуйте так, аби Ісаак і Луїза сиділи поруч за кавою з тістечками».

— Це тільки тому, що наші родини товаришують.

Моя мама росла з матір'ю Луїзи.

— І твої батьки сподіваються...

— Мама знає, що я проти. І Луїза знає.

— А твій батько?

— Тато не може мені наказувати, адже він сам пішов проти батьків, які не хотіли його заручин із моєю матір'ю, бо вона не дотримувалась іудейських звичаїв. Але він пішов проти їхньої волі й одружився з мамою. Він не примушуватиме мене.

— А ти що ж? — запитала вона, ховаючи руки глибоко в кишенях плаща.

— А я насолоджуюся цим днем і чудовою прогулянкою з красивою дівчиною. Вважаєш, тут щось не так?

Ці слова наповнили все її тіло тремтінням.

Дівчина відвернулась і покрокувала стежкою вниз, повз останній ряд покручених яблунь, до дерев'яної лавки, міцно вбитої в уплескану землю.

Крістін сіла й огорнула плащем ноги, сподіваючись, що хлопець не помітить, як тремтять її коліна та руки. Ісаак сів поруч, опершись ліктями на спинку лави та випроставши ноги.

Зі свого місця вони бачили залізничні рейки, що відходили від станції,— ті спочатку вигиналися широкою дугою, а потім йшли паралельно пагорбам. За рейками акуратно зорані поля коричневими борознами розстелились аж до села, що скупчилося на краю широкої, зелено-коричневої, схожої на зшиту із клаптів ковдру долини. Численні дими кучерявилися над димарями й вигиналися в бік пагорбів, ніби прикрашених деревами, чиє листя вже набрало осінніх барв: червоної, жовтої, золотої. Срібляста стрічка ріки Кохер виляся через увесь центр містечка, скута кам'яними берегами, розшматована мурованими містками. Вони бачили заокруглені цеглини дзвіниці біля готичної церкви Святого Миколая, що височіла над ринковим майданом. Східніше, якраз через вулицю від будиночка Крістін, уп'ялась у саме небо збудована з піщаника дзвіниця лютеранської церкви, що бовваніла над обмазаними глиною дахами конгрегації. На кожній дзвіниці — по три великих залізних дзвони, які вдень дзвонили щогодини. Їх відлуння прокочувалося недільними вулицями містечка, як стародавній поклик до молитви. А під морем жовтогарячих глиняних дахів вирувало життя. В лабіринті нерівних мощених вуличок і крутих провулків, поміж столітніх фонтанів і порослих плющем статуй бігала та сміялася дітлашня, ганяючи м'яч, стрибаючи через скакалки. Містечкова пекарня наповнювала прохолодне осіннє повітря ароматами свіжоспечених претцелів{3}, булочок і шварцвальдських тортів{4}. Сажотруси у своїх високих капелюхах і закіптюжених плащах переходили від будинку до

будинку, поклавши на плече довжелезні чорні мітли, схожі на йоржі для велетів. У м'ясній лавці підперезані фартухами жінки відраховували монети, прискіпливим оком обираючи свіжі ковбаси для недільного обіду, обмінюючись новинами та вітаннями перед стерильно чистим прилавком. На просторому ринковому майдані, під смугастими парасолями, фермерки, готуючись до торгівлі, розставляли ящики з яблуками і темно-червоною ріпою. Вони вже розмістили відра з рожевими та фіолетовими циніями поряд із соняшниками, повиставляли пірамідами дерев'яні клітки з голосистими коричневими півнями та білими гусками поряд із гірками гарбузів. А на розі сидів стариган у поношених дерев'яних черевиках і, посьорбуючи тепле темне пиво, розмірковував про їхні долі. Крістін завжди здавалося, що старі люди змушені повсякчас удаватися до згадування минулого, аби не забути якихось важливих давніх подій або, може, щоб самим про себе не забути.

За високими будинками з піщаника, на невеличких, обгороджених низькими парканами подвір'ях вистачало місця для зграйки курей, кількох охайних овочевих грядок і пари грушевих або сливових дерев. У середньовічних хлівах виморені тяжкою працею фермери накладали свиням солому та посічені бураки чи картоплю. У розчахнутих навстіж горішніх вікнах напівдерев'яних баварських будинків провітрювалися перини.

Крістін не могла пояснити, чому це видовище наповнювало її почуттям образи навпіл із любов'ю. Вона нікому не зізналася б, що іноді нудиться в навколишній передбачуваності. Упевнені в завтрашньому дні селяни точно знали, що в кінці місяця всі зберуться на центральній площі на осіннє свято вина; навесні першотравневе деревце освятить початок хлібного фестивалю; улітку фасад ратуші та фонтан на ринковому майдані прикрашатимуть виноградні лози та плющ, а юнаки та юнки у святковому червоно-білому строю ушановуватимуть здобувачів солі{5}. Водночас Крістін

усвідомлювала непоказну красу свого рідного краю — пагорбів, виноградників, замків — і розуміла, що більше ніде у світі не почуватиметься так любо й убезпечено. Це швабське містечко зі сторічною історією, відоме винами Гогенлое та солоними джерелами, було для неї втіленням усього рідного й домашнього, власне, було часточкою самої Крістін. Вона знала, що саме тут її місце. Як і молодша сестра Марія та двоє маленьких братів, Генріх і Карл, вона відчувала тісний правічний зв'язок із цією місциною. Аж дотепер.

Несподівана поява Ісаака на порозі дала дівчині відчуття якоїсь раніше не поміченої на мапі підказки до захованих скарбів, а чи щойно віднайденим поворотом на давно знайомій дорозі. Щось-таки мало змінитися. Це відчувалося й у прохолоді осіннього вітру.

Стривожена, вона схопилася на ноги й зірвала з гілки найближчого дерева два блискучих яблука. Ісаак також підвівся, і вона жбурнула одне в його бік. Він упіймав плід у повітрі й укинув до своєї кишені. Потім рушив до неї. Дівчина кинулася навтьоки, перебігаючи від одного ряду яблунь до іншого, тримаючи в жмені поли свого довгого плаща.

Ісаак із криком кинувся наздоганяти, швидко впіймав, і тримаючи за талію, відірвав її від землі та почав кружляти навколо себе, ніби вона важила не більше дитини.

Налякані вівці розбіглися врзнобіч, а потім, важко дихаючи й вирячивши очиці, скупчилися під дубом на краю саду.

Нарешті Ісаак перестав її кружляти. Крістін, сміючись, хотіла вирватись, але він не відпускав. Коли дівчина перестала пручатись, хлопець опустил її на землю, міцно тримаючи, аж доки її ступні твердо стали на ґрунті. Вона вдивлялась у його очі, у грудях палало, коліна тремтіли... Він завів її руки за спину і прихилив до себе. Вдихнувши п'яний, притаманний лише йому запах тирси, мила та

свіжої глици, дівчина забула, як дихати, відчуваючи його теплий подих на своїх устах.

— Я не хочу бути з Луїзою,— вимовив він.— Вона для мене не більше, ніж іще одна менша сестра. Окрім того, вона занадто полюбляє оселедці і вже починає ними смердіти.

Він усміхнувся до Крістін, а та опустила очі.

— Але ми належимо до зовсім різних світів,— прошепотіла вона.

— Мама каже...

Він підняв її підборіддя й закрив пальцями губи.

— Це не важливо.

Але Крістін знала, що це важливо. Може, не для неї і не для нього, але десь і колись це матиме неабияке значення. На мамчине переконання, вона тільки втрачає час, шукаючи кохання в таких, як Ісаак. Він — син заможного адвоката, вона ж — дочка бідного муляра. Його мати вирощує троянди та займається благодійністю, доки її мамця відшкрібає підлогу та пере одяг його родини. Він ходив до школи всі дванадцять років і зараз навчається в університеті, хоч і не вирішив іще, ким буде: лікарем чи адвокатом. Їй подобалося шкільне навчання й навіть удавалося отримувати гарні оцінки тоді, коли не мусила з іншими однокласниками, замість уроків, іти на поле, щоб зібрати решту врожаю чи довикопати картоплю.

Оглядаючись назад, вона подумки іронізувала зі своєї наївної дитячої мрії стати вчителькою чи медсестрою, та в одинадцять, коли втямила, що після восьмого класу шкільне навчання коштує грошей, облишила цю надію і вже не сподівалася для себе нічого більшого, ніж бути гарною матір'ю та вічно заклопотаною хатніми клопотами дружиною. Її батьки, як і більшість односельців, не мали зайвих 5 марок на місяць на останні класи середньої школи чи 20 марок, плюс витрати на книжки для старшої школи. Бабця завжди казали:

«Де родився, там і знадобився», та невгамовна натура Крістін хотіла б «знадобитися» й деінде, показати себе за більш сприятливих умов.

Ісаак говорив з нею про музику, культуру та політику, коли вона напрасовувала сорочки його батька. Коли вона поралася в саду, хлопець розповідав, як їздив до Берліну й ходив там до опери та театру. Він описував дівчині весь світ — Африку, Китай, Америку — ніби на власні очі їх бачив. Ті описи людей і ландшафтів були барвистими, яскравими... Ісаак добре говорив англійською і навчив її кількох слів. Він прочитав усі книжки з батькової бібліотеки, а деякі — навіть двічі.

Але ще важило й те, що Бауермани були євреями. Батько Ісаака, Абрам,— чистокровний юдей, Ніна — напів'єврейка, напівлютеранка. І попри те, що Бауермани не дотримувалися юдейських звичаїв, усі в містечку вважали їх євреями. Усі члени нацистської партії, хоча ніколи не знаєш, хто є її членом, а хто — ні, також уважали їх за євреїв.

...

Далі — у повній книжці «Сливове дерево».
nashaknyga.com.ua